

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี และปริทัศน์ผลงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับอำนาจซื้อเสมอภาค (Purchasing Power Parity: PPP)

อำนาจซื้อเสมอภาคเป็นแนวคิดที่นักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดนชื่อกุลสตาฟ คาสเซิล เสนออย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1918 โดยเขาใช้แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานในการเสนออัตราแลกเปลี่ยนทางการชุดใหม่ ในช่วงเมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลงใหม่ๆ เพื่อช่วยให้ความสัมพันธ์ทางการค้ากลับเข้าสู่สภาพปกติ และตั้งแต่นั้นมาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับอำนาจซื้อเสมอภาค ก็ถูกนำมาใช้โดยธนาคารกลางเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมูลค่าพื้นฐาน (Par Value) ของเงินตราต่างประเทศ

ทฤษฎีอำนาจซื้อเสมอภาคสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณีดังนี้

ก) กรณีที่อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพระหว่างเงินตราภายในประเทศ และต่างประเทศจะเท่ากับอัตราส่วนระหว่างระดับราคาภายในประเทศ และระดับราคาต่างประเทศ ณ ขณะใดๆ หรือที่เรียกว่า “Absolute Purchasing Power Parity” โดยสามารถแสดงได้ในรูปของสมการดังนี้

$$S = P/P^*$$

S = ค่าของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราในประเทศต่อ 1 หน่วยสกุลเงินตราต่างประเทศ

P = ระดับราคาภายในประเทศ

P* = ระดับราคาต่างประเทศ

นั่นคือระดับราคาโดยทั่วไป (เมื่อเปลี่ยนเป็นเงินตราสกุลเดียวกัน) จะเท่ากันในแต่ละประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่าสินค้าชนิดเดียวกันมีราคาเดียวกันในทุกประเทศ แนวคิดของทฤษฎีนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดเรื่อง “กฎแห่งราคาเดียว (Law of one price)”

ข) กรณีที่พิจารณาในรูปของอัตราแลกเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน หรือที่เรียกว่า “Relative Purchasing Power Parity” แสดงว่า การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในอัตราแลกเปลี่ยน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในอัตราส่วนระดับราคาในประเทศและต่างประเทศ โดยเป็นการมองการ

เปรียบเทียบอำนาจซื้อของเงินสกุลใดๆในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน นั้นหมายถึงมีการนำภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในขณะใดขณะหนึ่งเข้ามาร่วมพิจารณา และเนื่องจากเงินเฟ้อเป็นจำกัดอำนาจซื้อของเงินตรา ดังนั้นประเทศที่มีเงินเฟ้อในระดับสูง เงินตราของประเทศนั้นจะมีค่าลดลง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นตัวเงิน (nominal exchange rate) ในปีใดๆมีค่าต่างจากแลกเปลี่ยนในปีฐานในสัดส่วนเดียวกันกับเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นในช่วงปีนั้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า PPP ตามแนวคิดแบบ relative นี้อาจแสดงถึง อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (real exchange rate) ได้ด้วยและสามารถแสดงได้ในรูปสมการดังนี้

$$Q = \frac{(P_1 / P_0)}{(P_1^* / P_0^*)} \times S_0$$

โดยกำหนดให้

Q = ค่าของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราในประเทศต่อ 1 หน่วยสกุลเงินตรา
ต่างประเทศ ณ เวลา t

P_1 = ระดับราคาภายในประเทศ ณ เวลาที่ t

P_0 = ระดับราคาภายในประเทศ ณ เวลา t_0 ซึ่งเป็นเวลาที่ใช้เป็นช่วงเวลาที่ใช้เป็นปีฐาน

P_1^* = ระดับราคาต่างประเทศ ณ เวลาที่ t

P_0^* = ระดับราคาต่างประเทศ ณ เวลา t_0 ซึ่งเป็นเวลาที่ใช้เป็นปีฐาน

S_0 = ค่าของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราในประเทศต่อ 1 หน่วยสกุลเงินตรา ต่างประเทศ
ณ เวลา t_0 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ใช้เป็นปีฐาน

อำนาจซื้อเสมอภาคอาจเป็น อำนาจซื้อเสมอภาคสัมบูรณ์ (Absolute) หรืออำนาจซื้อเสมอภาคสัมพัทธ์ (Relative) อำนาจซื้อเสมอภาคสัมบูรณ์ กล่าวว่ระดับราคาที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ปรับแล้วจะต้องเหมือนกันทั่วโลก หรืออีกนัยหนึ่งเงินสกุลท้องถิ่นหน่วยหนึ่งจะต้องมีอำนาจซื้ออันเดียวกันทั่วโลก ทฤษฎีนี้เป็นเพียงการปรับใช้กฎแห่งราคาเดียวเข้ากับระดับราคาของแต่ละประเทศแทนที่จะใช้กับราคาสินค้าแต่ละชนิด นั่นคือความคิดนี้ตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานที่ว่า การค้าเสรีจะทำให้ราคาสินค้าไม่ว่าชนิดใดเท่ากันในทุกประเทศ อัตราเงินเฟ้อที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนก็เช่นเดียวกัน อำนาจซื้อสัมพัทธ์ก็คือ การเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนจะหักลบการเปลี่ยนแปลงในระดับราคาต่างประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับราคาภายในประเทศ ดังนั้น

การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนในนามหรือที่เป็นตัวเงิน (Nominal Exchange Rate) หรืออัตราปัจจุบันอาจมีความสำคัญเพียงเล็กน้อยในการกำหนดผลกระทบที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลงค่าเงินที่มีต่อธุรกิจและประเทศชาติ ดังนั้นจะพิจารณาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงค่าเงินที่มีต่อความสามารถในการแข่งขัน เราจะต้องไม่เน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนในนาม แต่เราจะต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอำนาจซื้อของเงินสกุลหนึ่งเปรียบเทียบกับเงินอีกสกุลหนึ่ง นั่นก็คือเราจะต้องพิจารณา อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (Real Exchange Rate)

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ย (Effective Exchange Rate)

แนวความคิดนี้ได้ถูกพัฒนาเพื่อนำมาใช้ในครั้งแรก โดย เฮิร์สซ์ และ อิกกินส์ ในปี พ.ศ. 2513 ซึ่งเป็นระยะที่ระบบการเงินระหว่างประเทศยังคงใช้ระบบเสมอภาคอยู่ โดยชี้ถึงความจำเป็นที่จะต้องวัดอัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริง เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนที่ถูกแสดงอยู่ในรูปของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลนั้นเทียบกับเงินสกุลเทียบค่า ไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนแสดงถึงความสัมพันธ์โดยรวมของเงินตราต่างประเทศที่จะนำมาพิจารณาเมื่อเทียบกับเงินตราสกุลอื่นๆ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริงของเงินสกุลใดสกุลหนึ่ง จะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง 2 ทาง คือ การเปลี่ยนแปลงโดยตรงของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลนั้นกับเงินสกุลเทียบค่า (Numeraire) และการเปลี่ยนแปลงทางอ้อมซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนค่าอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลเทียบค่ากับเงินสกุลอื่นๆ

โดยมีสูตรในการหาค่า Effective Exchange Rate ดังนี้

$$E = \sum_{i=1}^n R_i W_i$$

กำหนดให้

E = อัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริงของเงินตราสกุลใดสกุลหนึ่งเมื่อเทียบกับกลุ่มสกุลเงินตราต่างประเทศ

R_i = อัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลที่ i ใดๆ วัดในรูปของค่าเงินประเทศที่ต้องการศึกษาต่อ 1 หน่วยเงินตราต่างประเทศที่ i ใดๆ เช่นเงินบาท ต่อ 1 หน่วยเงินตราต่างประเทศ

W_i = ค่าถ่วงน้ำหนักที่ i ใดๆ ใช้คูณกับอัตราแลกเปลี่ยน โดยที่ $\sum_{i=1}^n W_i = 1$

อัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริง เมื่อนำมาแปรรูปเป็นดัชนีแล้วจะได้ดัชนีค่าเงินบาท (Effective Exchange Rate Index) ในการคำนวณหาค่าเงินจำเป็นต้องเลือกปีฐาน และเลือกค่าที่ใช้ถ่วงน้ำหนักเงินสกุลต่างๆให้เหมาะสม เพื่อแสดงความสำคัญในเชิงเปรียบเทียบของเงินสกุลต่างๆเหล่านั้น และไม่มีถ่วงน้ำหนักชนิดใดที่ถือว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด (Ideal Weight) เพราะการเลือกใช้วิธีการถ่วงน้ำหนักชนิดใดย่อมขึ้นอยู่กับเป้าหมายด้านนโยบายสำคัญที่สุด โดยทั่วไปวิธีการถ่วงน้ำหนักที่ใช้จึงมักอยู่ในรูปของสัดส่วนทางการค้า เช่น การนำเข้า การส่งออก หรือ การค้ารวม

อย่างไรก็ตามในการนำแนวความคิดเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริงไปสร้าง เป็นดัชนี ค่าเงินนั้นจะมีปัญหาทางปฏิบัติที่จะต้องคำนึงถึงอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งทางเลือกแต่ละทางก็สามารถทำให้ดัชนีที่คำนวณ ได้มีค่าแตกต่างกันออกไปได้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) สกุลเงินที่รวมอยู่ในดัชนี

การเลือกสกุลเงินของประเทศต่างๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการสร้างดัชนีค่าเงินจะต้องคำนึงถึงความสำคัญของประเทศนั้นๆ ที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพิจารณา ซึ่งโดยทั่วไปมักจะให้ความสำคัญกับความสำคัญทางการค้าระหว่างประเทศเป็นหลัก โดยในหลักการแล้วน่าจะรวมจำนวนประเทศต่างๆให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงปัญหาในทางปฏิบัติด้วย เพราะการใช้จำนวนประเทศมากย่อมหมายถึงการต้องจัดหาข้อมูลมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการคำนวณอาจจำเป็นต้องใช้จำนวนประเทศที่น้อยลง โดยตัดประเทศที่สัดส่วนทางการค้าระหว่างประเทศที่น้อย หรือตัดประเทศเล็กๆที่อัตราแลกเปลี่ยนมักจะเคลื่อนไหวตามประเทศใหญ่ออก ซึ่งในหลายกรณีจะไม่มีผลทำให้ดัชนีที่คำนวณได้มีค่าแตกต่างกันไปมากนัก

2) การเลือกค่าถ่วงน้ำหนัก

การเลือกใช้วิธีถ่วงน้ำหนักชนิดใด ย่อมขึ้นอยู่กับเป้าหมายทางนโยบายที่ถูกเลือกขึ้นมาเป็นจุดสนใจของดัชนีค่าเงิน และไม่มีวิธีการถ่วงน้ำหนักวิธีใดที่ถือได้ว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับทุกกรณี แต่โดยทั่วไปการถ่วงน้ำหนักมักจะใช้สัดส่วนทางการค้าระหว่างประเทศเป็นหลัก เนื่องจากความสำคัญของแต่ละเส้นทางทางการค้าระหว่างประเทศซึ่งได้ใช้ดัชนีค่าเงินเป็นเครื่องวัด และค่าถ่วงน้ำหนักที่ใช้กันอยู่แยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

2.1) การถ่วงน้ำหนักแบบทวิภาคี (Bilateral Weight) ได้แก่ การวัดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละประเทศในการค้าระหว่างประเทศที่กำลังพิจารณา ซึ่งประกอบไปด้วย

- การถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการนำเข้า (Import Weight) เป็นการให้ความสำคัญตามสัดส่วนการนำเข้า ซึ่งถือว่าเหมาะสมสำหรับการวัดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนที่มีต่อราคาสินค้าภายในประเทศที่กำลังพิจารณา
- การถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการส่งออก (Export Weight) เป็นการให้ความสำคัญตามสัดส่วนการส่งออก ซึ่งถือว่าเหมาะสมสำหรับการวัดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนที่มีผลต่อการส่งออกของประเทศที่กำลังพิจารณา
- การถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการค้ารวม (Total Trade Weight) เป็นแนวความคิดในการคำนวณดัชนีค่าเงิน ซึ่งการวิเคราะห์ Multilateral Weight ดังกล่าวจะต้องอาศัยแบบจำลองขนาดใหญ่ในการแสดงถึงโครงสร้างทางการค้าของทุกประเทศ และสินค้าที่เกี่ยวข้องไว้อย่างสมบูรณ์ โดยแบบจำลองนี้เรียกว่า Multilateral Exchange Rate Model (MERM) จากการประมาณผลการเปลี่ยนแปลงค่าเงินที่มีต่อ มูลค่าการค้าของประเทศหลังจากมีการปรับตัว 2-3 ปี จะสามารถคำนวณหา Multilateral Weight ที่เกี่ยวข้องได้ โดยลักษณะของน้ำหนักที่ได้นี้มีได้อยู่ในรูปสัดส่วนทางการค้าธรรมดา แต่มีความยืดหยุ่นทางการค้าต่างๆ และตัวแปรด้านราคาในประเทศที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วย

3) ช่วงระยะเวลาที่ใช้เป็นปีฐาน (Base Period)

ในการเลือกช่วงระยะเวลาที่ใช้เป็นปีฐานในการทำดัชนีค่าเงิน เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนนั้น จะต้องคำนึงถึงความสำคัญของช่วงเวลานั้นๆ ในเชิงวิเคราะห์ด้วย โดยมากมักจะใช้ช่วงเวลาที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของระบบอัตราแลกเปลี่ยน หรือช่วงที่แสดงถึงดุลยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนั้นปีที่ใช้เป็นปีฐานในการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักโดยทั่วไปแล้วมักจะใช้ปีล่าสุด เพื่อเป็นการสะท้อนโครงสร้างทางการค้าของประเทศในปัจจุบัน แต่ในบางกรณีก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนน้ำหนักเป็นระยะตามลักษณะ โครงสร้างทางการค้าที่เปลี่ยนแปลง

4) ข้อควรคำนึงอื่นๆ

ในการคำนวณอัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริง เพื่อสร้างเป็นดัชนีค่าเงินนั้น การวัดค่าอัตราแลกเปลี่ยนสามารถวัดได้ทั้งรูปของจำนวนเงินตราในประเทศต่อ 1 หน่วยเงินตราต่างประเทศ หรือในรูปของจำนวนเงินตราต่างประเทศ ต่อ 1 หน่วยเงินตราในประเทศ แล้วแต่การเลือกใช้ค่าถ่วงน้ำหนักในการคำนวณ เช่นการคำนวณดัชนีค่าเงินโดยใช้สัดส่วนการนำเข้าเป็นตัวถ่วงน้ำหนัก โดยมากจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนในรูปของเงินตราภายในประเทศ ต่อ 1 หน่วยเงินตราต่างประเทศ

ในขณะที่ดัชนีค่าเงินที่ถ่วงน้ำหนักด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น การส่งออก หรือ การค้ารวม มักจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนในรูปของจำนวนเงินตราต่างประเทศ ต่อ 1 หน่วยเงินตราในประเทศ ดังนั้น ดัชนีค่าเงินที่ถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนการนำเข้า จะเคลื่อนไหวในทิศทางตรงกันข้ามกับดัชนีค่าเงินที่ถ่วงน้ำหนักโดยวิธีอื่นๆ หากต้องการให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกันแล้วจะต้องเปลี่ยนดัชนีค่าเงินอันใดอันหนึ่งให้เป็นปฏิภาคกลับก่อน เพื่อให้หน่วยเปรียบเทียบของข้อมูลทั้ง 2 ชุด เป็นอย่างเดียวกัน

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ยที่แท้จริง (Real Effective Exchange Rate)

อัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ยที่แท้จริง คือการนำค่า *EER* มาปรับด้วยระดับราคาเปรียบเทียบระหว่างประเทศนั้นๆ กับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ซึ่งใช้เป็นตัวชี้ถึงระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสม นอกจากนั้นอาจใช้เป็นตัววัดระดับการแข่งขันของสินค้าระหว่างประเทศ นั่นคืออัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงเฉลี่ยลดลง หรือค่าเงินบาทเพิ่มสูงขึ้น แสดงสินค้าส่งออกจะมีราคาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับราคาของประเทศอื่น ดังนั้นการนำ *EER* มาปรับด้วยระดับราคาเปรียบเทียบระหว่างประเทศเป็นค่า *REER* จึงมีความจำเป็น เพราะผลจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงเฉลี่ยจะมีผลกระทบต่อดุลการค้า

เครื่องชี้ความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออก จากหัวข้อที่ผ่านมาได้พิจารณา *EER* ซึ่งเป็นการดูแนวโน้มของอัตราแลกเปลี่ยนเพียงอย่างเดียว ดังนั้นถ้านำ PPP มาปรับก็จะได้ค่าเงินที่ปรับด้วยระดับราคาเปรียบเทียบระหว่างประเทศนั้นๆ กับประเทศคู่ค้าที่สำคัญเป็นเครื่องชี้ฐานะการแข่งขันด้านการส่งออกของประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สูตรที่ใช้คำนวณหาค่า *REER* คือ

$$REER = EER \times \frac{P^*}{P}$$

โดยกำหนดให้

REER = อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง

P^{*} = ระดับราคาสินค้าต่างประเทศ

P = ระดับราคาสินค้าในประเทศ

EER = อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ 1 หน่วยต่อเงินตราในประเทศ

ข้อจำกัดของดัชนี *REER*

ดัชนีค่าเงินที่แท้จริงซึ่งคำนวณตามแนวคิด PPP มีดังนี้

- (1) สมมติฐานหลัก 3 ข้อ คือ โครงสร้างตลาดแข่งขันสมบูรณ์ซึ่งไม่มีการกีดกันทางการค้า ไม่มีต้นทุนค่าขนส่งสินค้า และต้นทุนข้อมูลการทำธุรกรรมการค้าระหว่างประเทศ เป็นสมมติฐาน ที่ค่อนข้างจำกัดมาก แต่ก็สามารถสะท้อนความสามารถในการแข่งขันได้ ในภาพรวมของประเทศ
- (2) ในการคำนวณดัชนีค่าเงินที่แท้จริงในทางปฏิบัติ มีข้อจำกัดทางด้านข้อมูลดัชนีราคาสินค้าของประเทศต่างๆ มักมีชนิดของสินค้าในตะกร้าไม่สอดคล้องกันนัก และยากที่จะตัดสินว่าปีใดควรเป็นปีฐาน ซึ่งถือว่าอัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับคุณภาพ (ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543)

2.1.4 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน

อุปสงค์และอุปทานของเงินตรานั้นมีความสัมพันธ์กับอัตราแลกเปลี่ยน กล่าวคือถ้าราคาของเงินตราต่างประเทศสูงขึ้น อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศนั้นจะลดลง อุปทานของเงินตราต่างประเทศนั้นจะสูงขึ้น แต่ถ้าราคาของเงินตราต่างประเทศลดลง อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศจะสูงขึ้น อุปทานของเงินตราต่างประเทศจะลดลงด้วย นั่นคือ อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศมีความสัมพันธ์กับอัตราแลกเปลี่ยนในทิศทางตรงกันข้าม แต่อุปทานของเงินตราต่างประเทศมีความสัมพันธ์กับอัตราแลกเปลี่ยนในทิศทางเดียวกัน (รัตน สหายคณิต, 2539)

ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลกระทบต่ออุปสงค์และอุปทานของเงินตรา ซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนในระยะยาว และระยะปานกลางที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1) **ระดับราคา** ซึ่งหมายถึงระดับราคาเฉลี่ยของสินค้าและบริการต่างๆ โดยทั่วไปเป็นเครื่องสะท้อนถึงความสามารถในการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศ ประเทศที่มีระดับราคาที่สูงมักจะมีการขาดดุลการค้ามากและค่าเงินมีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงมักจะมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อดุลการค้าและดุลการชำระเงินเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การเคลื่อนย้ายเงินทุน การเปลี่ยนแปลงของรายได้ การกีดกันทางการค้า เป็นต้น ระดับราคามีความสัมพันธ์กันกับอัตราแลกเปลี่ยนในอนาคตในทิศทางเดียวกัน คือเมื่อระดับราคาสินค้าและบริการสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ จะทำให้ราคาสินค้าภายในประเทศมีราคาแพงขึ้นเมื่อเทียบกับราคาสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้มีความต้องการสินค้าเข้าเพิ่มมากขึ้น และจะมีผลทำให้คนในประเทศมีความต้องการเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นเส้นอุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศจะเลื่อนระดับไปทางขวามือของเส้นเดิม ประกอบกับสินค้าส่งออกจะมีราคาแพงขึ้น

เมื่อเทียบกับสินค้าในตลาดโลก ทำให้สามารถส่งออกได้น้อยลง อุปทานของเงินตราต่างประเทศจะน้อยลงด้วย เส้นอุปทานของเงินตราต่างประเทศจะเลื่อนไปทางซ้ายมือของเส้นเดิม ซึ่งก็คือทำให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น หรือค่าเงินบาทอ่อนลง ในทางตรงกันข้ามถ้าระดับราคาในประเทศลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ สินค้าในประเทศจะมีราคาถูกลงเมื่อประเทศมีความต้องการเงินตราต่างประเทศลดลงด้วย เส้นอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศจะเลื่อนระดับไปทางซ้ายมือของเส้นเดิม ประกอบกับสินค้าส่งออกจะมีราคาถูกลงเมื่อเทียบกับราคาสินค้าในต่างประเทศ ทำให้ประเทศสามารถส่งออกสินค้าได้เพิ่มขึ้น เส้นอุปทานของเงินตราต่างประเทศจะเลื่อนไปทางขวามือของเส้นเดิม ซึ่งก็คือมีผลทำให้อัตราแลกเปลี่ยนต่ำลง หรือค่าเงินบาทแข็งขึ้นนั่นเอง (นภัสสร ณ เชียงใหม่, 2542:15)

2) ระดับรายได้ประชาชาติ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราแลกเปลี่ยน คือ ถ้าระดับรายได้ประชาชาติสูงขึ้น หมายความว่าคนมีกำลังซื้อเพิ่มมากขึ้น ทำให้คนในประเทศมีความต้องการในการบริโภคสินค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น โดยรวมสินค้าและบริการจากต่างประเทศ จะมีผลทำให้ความต้องการเงินตราต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นด้วย เส้นอุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศจะเลื่อนไปทางขวาของเส้นเดิม ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น หรือค่าเงินบาทอ่อนตัวลง แต่ถ้าระดับรายได้ประชาชาติลดลง ความต้องการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศจะลดลงด้วย ส่งผลให้ความต้องการเงินตราต่างประเทศลดลง ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนต่ำลง หรือค่าเงินบาทแข็งค่าขึ้น (นภัสสร ณ เชียงใหม่, 2542:16)

2.2 ปรัชญาผลงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

พรายพล คุมทรัพย์ และ สมัย โกรทินธาคม (2546) ได้ทำการวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงและความผันผวนของค่าเงินบาท มีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนระหว่างประเทศ หรือไม่อย่างไร โดยใช้ข้อมูลรายเดือนตั้งแต่ มกราคม 2543 จนถึงกลางปี 2545 และแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงก่อนเกิดวิกฤต ช่วงวิกฤต และช่วงหลังวิกฤต โดยใช้วิธีวิเคราะห์สมการถดถอยแบบ Least Square Regression ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความผันผวนในระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว มีผลต่อการส่งออกในระดับหนึ่ง

ชุตยรัตน์ เต็ดขาด (2546) วิเคราะห์ผลกระทบของการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนต่อระดับราคาและผลผลิตของประเทศไทย โดยนำวิธี Cointegration and Error Correction ของ Johansen และ Juselius มาประยุกต์กับแบบจำลอง Vector Autoregression (VAR) โดยนำตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์มหภาคมาใช้ประกอบการศึกษา อันได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยน ระดับราคา ผลผลิต

ปริมาณเงินในประเทศ อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ โดยใช้ข้อมูลรายเดือน ช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2531 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2544 ผลการศึกษาพบว่า อัตราแลกเปลี่ยน ระดับราคา ผลผลิต ปริมาณเงินในประเทศ อัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ และปริมาณเงินในต่างประเทศ มีความสัมพันธ์ระยะยาว อย่างมีนัยสำคัญ และแบบจำลองระดับราคาของประเทศไทย และ แบบจำลองผลผลิตของประเทศไทยมีการปรับตัวในระยะสั้นเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว ซึ่งจะสามารถพยากรณ์ได้ใกล้เคียงกับค่าจริง เมื่อนำไปพิจารณาพร้อมกับผลการศึกษาของวิธีกำลังสองน้อยที่สุดอย่างง่าย (Ordinary Least Squares: OLS) พบว่าในแบบจำลองระดับราคา ตัวแปรอัตราแลกเปลี่ยน ผลผลิต ปริมาณเงินในประเทศอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศ และปริมาณเงินต่างประเทศ ไม่มีอิทธิพลต่อระดับราคา ส่วนในแบบจำลองผลผลิต ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลผลิต ได้แก่ ระดับราคาและปริมาณเงินในประเทศ เท่านั้น

ศุภชัย ศุภชลาศัย และคณะ (2542) ศึกษาความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ของไทยในตลาดโลก ซึ่งรวมผลิตภัณฑ์กุ้งแช่แข็งและกุ้งแปรรูป โดยใช้ดัชนีความสามารถในการส่งออกเปรียบเทียบส่วนแบ่งตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยกับส่วนแบ่งตลาดส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรโดยรวม และใช้ดัชนีความถนัดในการส่งออกเปรียบเทียบสัดส่วนของผลิตภัณฑ์กุ้งในโครงสร้างการส่งออกของไทยกับค่าเฉลี่ยระดับโลก สำหรับกุ้งแช่แข็งใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 – 2538 กุ้งแปรรูปใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 – 2538 จากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ผลการศึกษาพบว่า ทั้งผลิตภัณฑ์กุ้งแช่แข็งและกุ้งแปรรูปของไทย มีส่วนแบ่งในการส่งออกไปยังตลาดโลกมากกว่าค่าเฉลี่ยของการส่งออกสินค้าเกษตรในช่วงเวลาที่ศึกษา ถึง 9 เท่าและ 19.5 เท่าตามลำดับ ในส่วนของดัชนีความถนัดในการส่งออก ก็ให้ผลเช่นเดียวกัน โดยมีค่าดัชนีความถนัดในการส่งออกสูงกว่าค่าเฉลี่ยของตลาดโลกเท่ากับ 19.3 เท่า และ 34.87 เท่า สำหรับผลิตภัณฑ์กุ้งแช่แข็งและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเนื้อกุ้งตามลำดับ และมีแนวโน้มความได้เปรียบเพิ่มขึ้นด้วย โดยผลิตภัณฑ์กุ้งแช่แข็งมีแนวโน้มความได้เปรียบเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2513 – 2537 และลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2538 ส่วนผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเนื้อกุ้งมีแนวโน้มความได้เปรียบเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2536 – 2537 และลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2538

ศุภชัย วิเศษจินดาวัฒน์ (2541) ศึกษาผลของอัตราแลกเปลี่ยนที่มีต่อราคาสินค้าส่งออกของไทย กล่าวว่า แม้อัตราแลกเปลี่ยนจะมีอิทธิพลต่อการส่งออกของไทยในหลายๆด้าน รวมทั้งการตั้งราคา ตามทฤษฎีอำนาจซื้อเสมอภาค (Purchasing Power Parity) และกฎราคาเดียว (Law Of One Price) แล้วอัตราแลกเปลี่ยนจะมีความสัมพันธ์กับระดับราคา แต่ก็มีหลายครั้งที่อัตราแลกเปลี่ยน ไม่

เป็นไปตามหลักการเหล่านี้ เนื่องจากความแตกต่างในตัวสินค้า การทดแทนโดยสินค้าที่ผลิตจากประเทศอื่น เหล่านี้เป็นเงื่อนไขทำให้อัตราแลกเปลี่ยนไม่สามารถอธิบายความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการณ์การตั้งราคาและลักษณะเส้นอุปสงค์ที่ขึ้นกับคุณภาพสินค้า ความแตกต่างของสินค้าการทดแทน เป็นต้น

นิธินันท์ วิเศษศวรร (2539) ทำการศึกษาเรื่องแบบจำลองการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยน เพื่อศึกษาหาตัวแปรที่จะมีอิทธิพลต่ออัตราแลกเปลี่ยนในเศรษฐกิจไทย โดยนำเทคนิคทางเศรษฐมิติ Cointegration และ Error Correction Model มาประยุกต์กับแบบจำลองทางการเงิน (Monetary Model) ทั้งนี้เพราะ ตัวแปรต่างๆทางเศรษฐกิจมหภาคที่นำมาใช้ประกอบการศึกษา อันได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยน ระดับรายได้ที่แท้จริงเปรียบเทียบ ดัชนีระดับราคาสินค้าเปรียบเทียบ และส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมักมีลักษณะเป็นอนุกรมเวลา ที่มีความสัมพันธ์กันในแต่ละช่วงเวลา และอาจทำให้ได้ความสัมพันธ์ที่ไม่แท้จริง (Spurious Regression) ขึ้นจากการศึกษาเปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนของเงินเยนกับดอลลาร์สหรัฐฯ เงินบาทกับเยน และเงินบาทกับดอลลาร์สหรัฐฯ เป็นรายไตรมาสระหว่าง 1984:4 – 1993:4 สามารถแยกผลกระทบในระยะสั้นและระยะยาวได้ และพบว่า ระดับรายได้ที่แท้จริงโดยเปรียบเทียบมีอิทธิพลชัดเจนที่สุด ส่วนอัตราดอกเบี้ยนั้นสามารถนำไปอธิบายได้เฉพาะกรณีของเยนกับดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ปริมาณเงินซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในทฤษฎีนี้ กลับไม่สามารถอธิบายได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนในระยะสั้น ยังขึ้นอยู่กับ ขนาดของการเบี่ยงเบนออกจากดุลยภาพในระยะยาว (Disequilibrium Error) ในช่วงเวลาก่อนหน้าด้วย

Cushman (1982) ทำการศึกษาในเรื่องความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ที่มีผลต่อการค้าระหว่างประเทศ และประเทศที่ใช้ทำการศึกษาประกอบด้วยประเทศต่างๆ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน แคนาดา และญี่ปุ่น โดยใช้ข้อมูลตั้งแต่ปี 1965 – 1975 ในการวิเคราะห์นั้น Cushman ได้ใช้แนวความคิดของ Hopper และ Kohlhagen มากำหนดแบบจำลองที่ใช้อธิบายถึงอุปทานการส่งออกและระดับราคาสินค้าส่งออกซึ่งในแบบจำลองนี้ได้เอาตัวแปรที่เกี่ยวกับความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนเป็นตัวแปรอธิบายตัวแปรหนึ่งในแบบจำลอง ผลการศึกษาพบว่า ความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนมีผลต่อการค้าระหว่างประเทศโดยในระยะยาวนั้น การเพิ่มขึ้นของอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงจะมีผลทำให้ปริมาณการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นในขณะที่การเพิ่มขึ้นของความไม่แน่นอนของอัตราแลกเปลี่ยนจะมีผลทำให้ปริมาณการค้าระหว่างประเทศลดลง และในส่วนของราคา

สินค้าระหว่างประเทศจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับการทำสัญญาการค้าระหว่างประเทศของประเทศคู่ค้าพร้อมกับขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อราคาสินค้าระหว่างประเทศ

Cushman (1988) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่อง กระแสการค้าและความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยน ในระหว่างที่มีการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อจะวิเคราะห์ว่าเมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว จะมีผลต่อกระแสการค้าระหว่างประเทศอย่างไร โดยได้ใช้ข้อมูล ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1974 ถึง ค.ศ. 1983 และประเทศที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มประเทศที่นำเข้าสินค้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบไปด้วย ประเทศอังกฤษ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น

ในการศึกษา Cushman ได้ใช้แบบจำลองมาอธิบายอุปทานการส่งออกของประเทศสหรัฐอเมริกาและได้นำเอาตัวแปรที่เกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นตัวแปรอธิบายในแบบจำลอง พร้อมทั้งมีการวัดขนาดความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนโดยใช้ Standard Deviation ของอัตราแลกเปลี่ยนมาช่วยในการวิเคราะห์ในแบบจำลอง ผลการศึกษาพบว่า ความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนมีผลกระทบต่อปริมาณการส่งสินค้าออกของประเทศสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศอังกฤษ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งประเทศต่างๆเหล่านี้จะนำเข้าสินค้าจากประเทศสหรัฐอเมริกาลดลง เมื่อมีความเสี่ยงในอัตราแลกเปลี่ยนเพิ่มมากขึ้น แต่สำหรับประเทศเยอรมัน ความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนไม่มีผลต่อการนำเข้าสินค้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา และผลการศึกษาได้พบอีกว่าในระยะยาวนั้นผลของอัตราแลกเปลี่ยนยังไม่มีผลต่อกระแสการส่งออกของสินค้าของประเทศสหรัฐอเมริกามากนักไม่เหมือนกับในระยะสั้น ความเสี่ยงของอัตราแลกเปลี่ยนมีผลต่อการส่งออกสินค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา